

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
ŠUMARSTVA I RIBARSTVA
UPRAVA ZA VETERINARSTVO I
SIGURNOST HRANE

10000 Zagreb, Ul. grada Vukovara 78, P.P. 1034
Telefon: 61 06 111, Telefax: 61 09 201

KLASA: 322-02/22-01/38
URBROJ: 525-09/556-25-14
Zagreb, 13. siječnja 2025. godine

PROGRAM NADZIRANJA INFEKCIJE VIRUSOM BJESNOĆE U
REPUBLICI HRVATSKOJ

Verzija 03 - Siječanj 2025.

Co-funded by the
European Union

Sadržaj

Zakonodavni okvir	3
1. Uvod	4
2. Cilj Programa	4
3. Trajanje Programa	4
4. Populacija životinja uključena u provedbu Programa	4
5. Geografsko područje provedbe Programa	4
6. Nadležna tijela i organizacije uključene u provedbu Programa	5
7. Laboratoriji	5
8. Mjere koje se poduzimaju u slučaju sumnje/potvrđenog slučaja infekcije virusom bjesnoće	5
9. Oralna vakcinacija lisica	7
10. Nadziranje	7
11. Financiranje	9
12. Izvješćivanje	10

Zakonodavni okvir

- Zakon o zdravlju životinja ([Narodne novine, broj 152/22](#))
- Zakon o veterinarstvu (Narodne novine, br. [82/13](#), [148/13](#), [115/18](#) i [52/21](#))
- Naredba o provedbi i financiranju mjera sprječavanja, kontrole i nadziranja bolesti životinja na području Republike Hrvatske za tekuću godinu ([Narodne novine, broj 1/23](#))
- [Uredba \(EU\) 2016/429](#) Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o prenosivim bolestima životinja te o izmjeni i stavljanju izvan snage određenih akata u području zdravlja životinja („Zakon o zdravlju životinja”), u daljnjem tekstu **Uredba 2016/429**
- [Delegirana Uredba Komisije \(EU\) 2020/689](#) od 17. prosinca 2019. o dopuni Uredbe (EU) 2016/429 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu pravila o nadziranju, programima iskorjenjivanja i statusu „slobodno od bolesti” za određene bolesti s popisa i emergentne bolesti (SL L 174, 3.6.2020.), u daljnjem tekstu **Delegirana uredba 2020/689**
- [Provedbena Uredba \(EU\) 2020/2002](#) od 7. prosinca 2020. o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) 2016/429 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu obavješćivanja i izvješćivanja u Uniji o bolestima s popisa, u pogledu formata i postupaka za podnošenje programa nadziranja u Uniji i programa iskorjenjivanja i izvješćivanje o njima i zahtjeva za priznavanje statusa „slobodno od bolesti” te u pogledu računalnog informacijskog sustava, u daljnjem tekstu **Provedbena uredba 2020/2002**.
- [Delegirana uredba Komisije \(EU\) 2020/687](#) od 17. prosinca 2019. o dopuni Uredbe (EU) [2016/429](#) Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu pravila za sprječavanje i kontrolu određenih bolesti s popisa (SL L 174, 3.6.2020)
- [Provedbena uredba Komisije \(EU\) 2018/1882](#) od 3. prosinca 2018. o primjeni određenih pravila za sprečavanje i kontrolu bolesti na kategorije bolesti s popisa i o utvrđivanju popisa vrsta i skupina vrsta koje predstavljaju znatan rizik za širenje tih bolesti s popisa (SL L 308, 4.12.2018.)

1. Uvod

Infekcija virusom bjesnoće bolest je kategorije B te se obavezno iskorjenjuje u svim državama članicama koje nemaju status slobodan od ove bolesti. Od 15. travnja 2021. godine Republika Hrvatska ima status zemlje slobodne od bjesnoće na cijelom državnom području dodijeljen od Europske komisija Provedbenom uredbom (EU) 2021/620 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:02021R0620-20210625&from=HR>.

Program nadziranja infekcije virusa bjesnoće u Republici Hrvatskoj izrađen je u skladu s zahtjevima Delegirane uredbe (EU) 2020/689 i Delegirane uredbe (EU) 2020/687 te je odobren od strane Europske komisije.

Posljednji slučaj bjesnoće u Republici Hrvatskoj (RH) potvrđen je 2014. godine.

2. Cilj Programa

Ciljevi programa su:

- Kontrolirati rizik od širenja i unošenja bolesti na područje RH oralnim cijepljenjem lisica
- Održati status zemlje slobodne od bjesnoće na cjelokupnom državnom teritoriju
- Rano otkriti infekciju virusom bjesnoće.

3. Trajanje Programa

Program nadziranja infekcije virusom bjesnoće te kontrola imunosti oralnog cijepljenja lisica provodi se kontinuirano od 1. siječnja do 31. prosinca tekuće kalendarske godine.

4. Populacija životinja uključena u provedbu Programa

U program su uključene domaće i divlje životinje vrsta s popisa, a u što se ubrajaju zvijeri, šupljorošci, prave svinje, kopitari i jeleni.

Ciljana vrsta životinje koju je potrebno uzorkovati ovisi o komponenti programa i vrsti nadziranja (aktivno ili pasivno).

5. Geografsko područje provedbe Programa

Pasivno nadziranje bjesnoće provodi se na cijelom području Republike Hrvatske.

Aktivno nadziranje bjesnoće i oralna vakcinacija lisica provode se na cijelom području Republike Hrvatske, izuzev jadranskih otoka.

6. Nadležna tijela i organizacije uključene u provedbu Programa

Tijelo nadležno za organizaciju provedbe ovoga Programa je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva – Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane (u daljnjem tekstu: Ministarstvo).

Nadzor i kontrolu provedbe Programa na terenu provode nadležni veterinarski inspektori Državnog inspektorata Republike Hrvatske.

Odstrel ciljanih vrsta (lisice i čaglja) u svrhu aktivnog nadziranja i njihovu dostavu u najbližu nadležnu ovlaštenu veterinarsku organizaciju provode lovoolasćenici.

Ovlaštene veterinarske organizacije:

- u svrhu aktivnog nadziranja dostavljaju uzorke u laboratorij, i
- u svrhu pasivnog nadziranja provode uzorkovanje i dostavu uzoraka u laboratorij.

7. Laboratoriji

Nacionalni referentni laboratorij za bjesnoću je Hrvatski veterinarski institut Zagreb.

Ostali službeni laboratoriji uključeni u provedbu ovoga Programa su:

- Hrvatski veterinarski institut Zavod Split, Poljička cesta 33, Split;
- Hrvatski veterinarski institut Zavod Križevci, Zakmardijeva 10, Križevci;
- Hrvatski veterinarski institut Zavod Vinkovci, J. Kozarca 24, Vinkovci;
- Hrvatski veterinarski institut Zavod Rijeka, Podmurvice 29, Rijeka;

8. Mjere koje se poduzimaju u slučaju sumnje/potvrđenog slučaja infekcije virusom bjesnoće

8.1. Sumnja na bjesnoću

Sumnja na bjesnoću postavlja se:

- temeljem kliničkih znakova poremećaja središnjeg živčanog sustava i drugih kliničkih znakova koji mogu ukazivati na bjesnoću, ili
- ako je životinja koja pripada vrsti s popisa ozlijedila osobu ili drugu životinju bez razumljivog razloga i u suprotnosti sa svojim uobičajenim ponašanjem, ili
- ako je u životinje koja pripada vrsti s popisa zabilježena neobjašnjena promjena u ponašanju nakon čega je u roku od 10 dana nastupila smrt, ili
- ako je utvrđena epidemiološka povezanost s životinjama u kojih je potvrđena bjesnoća.

Mjere koje se provode u slučaju sumnje na bjesnoću

Mjere koje se provode u slučaju sumnje na infekciju virusom bjesnoće propisane su člankom 68., točkom (b) Delegirane uredbe (EU) 2020/687.

Ako je postavljena sumnja na bjesnoću, nadležni veterinarski inspektor određuje mjere za umanjivanje rizika od mogućeg daljnjeg prijenosa bjesnoće na ljude i druge životinje, a što uključuje najmanje sljedeće:

- a) Provedbu trokratnog kliničkog pregleda klinički zdravih pasa, mačaka i pitomih vretica koji su ozlijedili ljude. Životinje koje ozlijede ljude moraju se promatrati tijekom 10 dana. U tom vremenu ovlaštene veterinarske organizacije, odnosno veterinarske prakse provode klinički pregled i to prvoga, petoga i desetog dana od dana ozljeđivanja. Tijekom tog razdoblja životinju koja je ozlijedila čovjeka potrebno je držati u objektu subjekta, odnosno stambenom prostoru držatelja kućnog ljubimca, a ukoliko se izvodi u šetnju, životinja mora biti na uzici i pod stalnim nadzorom subjekta/držatelja kućnog ljubimca.
- b) Zabranu premještanja životinje tijekom trokratnog pregleda u svrhu promjene vlasništva do okončanja pregleda s povoljnim ishodom.
- c) Usmrćivanje životinje u koje se tijekom trokratnog pregleda uoče klinički znakovi koji upućuju na bjesnoću od strane ovlaštene veterinarske organizacije.
- d) Dostavu lešine životinje koja je usmrćena ili koja je tijekom trokratnog kliničkog pregleda uginula na pretragu u službeni laboratorij.
- e) Usmrćivanje životinja kod kojih postoji opravdana klinička sumnja na bjesnoću radi zaštite ljudi i drugih životinja od opasnosti mogućeg prijenosa bolesti te njihovo laboratorijsko pretraživanje radi potvrde ili isključivanja bjesnoće.
- f) Po potrebi izolaciju i drugih vrsta životinja u objektu/stambenom prostoru kod kojih postoji epidemiološka povezanost sa životinjom sumnjivom na bjesnoću, ako je to tehnički moguće.
- g) Provedbu epidemiološkog istraživanja u svrhu utvrđivanja svih relevantnih činjenica.
- h) Zabranu premještanja životinja iz relevantne ciljane populacije životinja u i iz objekta/stambenog prostora do dobivanja rezultata pretraživanja i/ili završetka epidemiološkog istraživanja, bez obzira na njihov cjepni status bjesnoće.
- i) Zabranu premještanja proizvoda od relevantne ciljane populacije životinja u i iz objekta/stambenog prostora do dobivanja rezultata pretraživanja i/ili završetka epidemiološkog istraživanja.
- j) Dodatne mjere određene od strane Ministarstva.

8.2. Potvrđeni slučaj bjesnoće

Potvrđeni slučaj bjesnoće je životinja kod koje se laboratorijskom pretragom mozga metodom imunofluorescentnih protutijela utvrdi bjesnoća.

Mjere koje se provode pri potvrđenom slučaju bjesnoće

Mjere koje se provode u slučaju potvrđene infekcije virusom bjesnoće propisane su člankom 69., točkom (b) Delegirane uredbe (EU) 2020/687.

Kad je bjesnoća potvrđena potrebno je poduzeti mjere za sprečavanje daljnjeg prijenosa bolesti na životinje i ljude, pri čemu:

- I. Nacionalni referentni laboratorij mora provesti identifikaciju predmetnog soja virusa bjesnoće kako bi se utvrdio mogući izvor infekcije i epidemiološka povezanost.
- II. Nadležni veterinarski inspektor, kada je primjenjivo, uz mjere propisane u točki 8.1. ovoga programa određuje i sljedeće:
 - a) Označavanje i registraciju neoznačenih pasa, mačaka i pitomih vretica te dugih relevantnih držanih životinja u objektu/stambenom prostoru
 - b) Zabranu premještanja relevantnih držanih životinja u i iz objekta/stambenog prostora koje nisu cijepljene protiv bjesnoće i onih koje nisu stekle valjani imunitet nakon cijepljenja protiv bjesnoće sukladno uputi proizvođača primijenjenog cjepiva.
 - c) Cijepljenje pasa, mačaka i pitomih vretica, a prema potrebi i drugih na bjesnoću prijemljivih životinja u objektu/stambenom prostoru.
 - d) Dezinfekciju prostorija i prostora u kojima se nalazila bijesna životinja, te pribora i opreme koji je bio u dodiru s takvom životinjom.
 - e) Uklanjanje lešina životinja u skladu s pravilima iz članka 12. Uredbe 1069/2009.
 - f) Ukoliko daljnja istraživanja nisu potrebna, isključuje infekciju virusom bjesnoće kod životinja za koje je utvrđena epidemiološka povezanost ako:
 - su protekla najmanje tri mjeseca od nastanka epidemiološke povezanosti sa životinjama kod kojih je potvrđena bjesnoća; i
 - ako kod tih životinja nisu otkriveni klinički znakovi koji upućuju na bjesnoću.
 - g) Dodatne mjere određene od strane Ministarstva.

9. Oralna vakcinacija lisica

Oralna vakcinacija lisica provodi se u skladu s Uputom o provedbi oralne vakcinacije u Republici Hrvatskoj izdanoj prije svake kampanje od Ministarstva.

10. Nadziranje

a) Aktivno nadziranje

Aktivno nadziranje provodi se u svim lovištima na području Republike Hrvatske, izuzev lovišta smještenih na području jadranskih otoka.

U okviru aktivnog nadziranja provodi se:

I. Utvrđivanje učinkovitosti provedbe oralnog cijepljenja lisica i čagljeva

Radi utvrđivanja učinkovitosti provedbe oralnog cijepljenja lisica i čagljeva **lovoovlaštenici su obvezni dostaviti propisani broj lisica i čagljeva nadležnoj ovlaštenoj veterinarskoj organizaciji** najbližoj lokaciji odstreljene životinje.

Broj uzoraka koji se mora dostaviti u ovlaštenu veterinarsku organizaciju određen je za svako lovište temeljem kriterija 4 životinje/100km² površine te je naveden na službenoj web stranici Ministarstva i dostupan pod linkom <http://veterinarstvo.hr/default.aspx?id=1114> .

Odstrijel lisica i čagljeva obavlja se u skladu s odredbama propisa kojima je uređeno područje lovstva.

Uputa za lovoovlaštenika

Za potrebe utvrđivanja učinkovitosti provedbe oralne vakcinacije:

- uzorkom se smatra cijela lešina naizgled zdrave lisice i čaglja starije od godine dana
- u svrhu laboratorijskog pretraživanja potrebno odstrijeliti lisice i čagljeve koji ne pokazuju znakove bolesti
- uzorkovanje se provodi na način da se lešina lisice i čaglja prikupi neposredno nakon odstrijela, zapakira u nepropusnu PVC vreću te što je prije moguće dostavi nadležnoj ovlaštenoj veterinarskoj organizaciji

Uputa za ovlaštenu veterinarsku organizaciju

Pri zaprimanju uzorka ovlaštena veterinarska organizacija dužna je:

- provjeriti kvalitetu istoga uzorka na način da se utvrdi stupanj autolitičkih promjena
- ako je uzorak ispravan, ispuniti Obrazac za dostavu uzoraka na laboratorijsko pretraživanje sa svim podacima
- na obrascu koji prati uzorak ovlaštenu veterinar mora obavezno naznačiti da se uzorak lisice ili čaglja šalje u svrhu kontrole učinkovitosti oralnog cijepljenja (**monitoring OVL**), **te obavezno upisati broj i naziv lovišta iz kojega životinja potječe!**
- lešinu s popratnim Obrascem za dostavu uzoraka na laboratorijsko pretraživanje dostaviti u najbliži laboratorij Hrvatskog veterinarskog instituta, i to Hrvatski veterinarski institut Zagreb i Veterinarske zavode Rijeka, Križevci, Vinkovci i Split.
- isplatiti donosiocu uzorka naknadu za dostavljeni uzorak na način određen u točki 11. ovoga programa.

Uzorak je do slanja u laboratorij potrebno pohraniti na temperaturi do +4 °C te ga što je prije moguće proslijediti u najbliži laboratorij.

Ukoliko ne postoji mogućnost pohrane uzorka na +4 °C ili se uzorak ne može pravovremeno dostaviti u laboratorij, potrebno je uzorkovati dio bedrenog mišića lisice ili čaglja veličine 5x5 cm u plastičnu nepropusnu kutiju i zajedno s cijelom lešinom lisice ili čaglja pohraniti na -20 °C.

Vreća u kojoj se nalazi lešina te pripadajuća kutija s uzorkom mišića moraju obvezno nositi jedinstvenu oznaku broja Obrasca koji prati uzorak.

Uputa za laboratorije

Veterinarski zavodi Rijeka, Križevci, Vinkovci i Split dostavljaju uzorke u Hrvatski veterinarski institut Zagreb koji provodi dijagnostičko pretraživanje u svrhu kontrole učinkovitosti oralne vakcinacije.

II. *Isključivanje bjesnoće iz redovnih uzoraka podrijetlom od odstreljenih naizgled zdravih lisica i čagljeva*

Uzorci za pretragu uzimaju se u laboratoriju isključivo od odstreljenih naizgled zdravih lisica i čagljeva pristiglih radi kontrole učinkovitosti oralne vakcinacije lisica. Radi isključivanja bjesnoće potrebno je tijekom kalendarske godine pretražiti ukupno 840 uzoraka što je više moguće ujednačeno distribuiranih po cijelom području Republike Hrvatske (preporuka je pretražiti 40 uzoraka/županiji).

b) Pasivno nadziranje

Pasivno nadziranje bjesnoće provodi se na cijelom području Republike Hrvatske.

U svrhu pasivnog nadziranja bjesnoće uzorkom se smatra:

- Svaka uginula lisica, čagalj, vuk, medvjed, jazavac, kuna, divlja svinja, jelenska i srneća divljač bez prethodno utvrđenih kliničkih znakova bolesti (npr. pasivno nadziranje: nađena uginula na gospodarstvu, stradavanja u prometu, uginula u lovištu).
- Svaka uginula pašno držana domaća životinja (govedo, ovca, koza, kopitari, svinje) bez prethodno utvrđenih kliničkih znakova bolesti (pasivno nadziranje: životinje nađene uginule na pašnjaku)
- Svaka divlja ili domaća životinja prijemljiva na bjesnoću u koje klinički znakovi bolesti životinje upućuju na sumnju na bjesnoću (sumnja na bjesnoću: svaka promjena ponašanja životinje koja nije svojstvena vrsti, znakovi poremećaja središnjeg živčanog sustava, životinje nepoznatog zdravstvenog statusa koje su ozlijedile ljude).

U svrhu isključivanja sumnje na infekciju virusom bjesnoće u divljih životinja ovlaštena veterinarska organizacija dužna je svaku lešinu divlje životinje nađenu uginulu, stradal u prometu ili bolesnu, dostaviti na laboratorijsko pretraživanje.

U slučaju kliničkih znakova na temelju kojih se može postaviti sumnja na infekciju virusom bjesnoće u divljih životinja, lovoovlaštenici su dužni putem nadležne ovlaštene veterinarske organizacije poslati lešine odstrijeljenih ili uginulih divljih životinja, prijemljivih na infekciju virusom bjesnoće, na laboratorijsko pretraživanje.

U svrhu pasivnog nadziranja bjesnoće u domaćih i divljih životinja, na pretragu je potrebno dostaviti cijelu lešinu životinje ili glavu životinje zapakiranu u nepropusnu ambalažu. Ukoliko se lešina životinje ne može odmah dostaviti u laboratorij, potrebno je uzorkovati cijelu glavu životinje te ju zapakirati u plastičnu nepropusnu ambalažu i pohraniti na -20 °C. Vreća u kojoj se nalazi uzorak glave mora nositi jedinstvenu oznaku broja Obrasca koji prati uzorak u laboratorij. Uzorkovanje pašno držanih domaćih životinja nađenih uginulih na pašnjaku provodi se na sabiralištima uginulih životinja ili u objektu za preradu nusproizvoda.

O uginuloj pašno držanoj domaćoj životinji subjekt je dužan odmah izvijestiti nadležnu ovlaštenu veterinarsku organizaciju koja informaciju mora proslijediti najbližoj podružnici Hrvatskog veterinarskog instituta radi provedbe uzorkovanja.

Na obrascu koji prati uzorak u laboratorij ovlaštena veterinarska organizacija dužna je obavezno navesti svrhu pretraživanja (pasivno nadziranje ili sumnja na bjesnoću).

11. Financiranje

Troškovi provođenja mjera ovog programa podmiruju se iz državnog proračuna sukladno važećem cjeniku veterinarskih usluga koje se podmiruju iz državnog proračuna.

Iznimno troškove trokratnog kliničkog pregleda i cijepljenja kućnih ljubimaca snosi subjekt/držatelj kućnog ljubimca sukladno važećem cjeniku veterinarskih usluga koje podmiruju posjednici.

Ukoliko je uzorak lisice ili čaglja dostavljen u svrhu aktivnog nadziranja podesan za laboratorijsko pretraživanje, lovoovlašteniku istog biti će isplaćena propisana naknada

Naknada za uzorke dostavljene u svrhu aktivnog nadziranja isplaćuje se samo za propisani broj uzoraka i to na način da se lovoovlašteniku ukupan iznos sredstava isplaćuje tek po dostavi propisanog broja uzoraka (svi uzorci) iz Popisa u Dodatku I ovoga Programa.

Ovlaštenim veterinarskim organizacijama naknada će biti isplaćena za:

- aktivno nadziranje: samo za propisani broj uzoraka sukladno Popisu iz Dodatka I Programa. te za uzorke koje je pratio u cijelosti popunjeni obrazac s pravilno navedenom svrhom pretraživanja,
- pasivno nadziranje: za svaki dostavljeni uzorak kojeg je pratio u cijelosti popunjeni obrazac s pravilno navedenom svrhom pretraživanja.

12. Izvješćivanje

Laboratoriji uključeni u provedbu ovog programa dužni su dostavljati izvješća o laboratorijskim pretragama sukladno odredbama važeće Naredbe o provedbi i financiranju mjera sprječavanja, kontrole i nadziranja bolesti životinja na području Republike Hrvatske

Državni inspektorat dužan je Ministarstvu dostaviti izvješća o provedbi ovoga Programa sukladno važećoj verziji Vodiča za organizaciju službenih kontrola u području zdravlja životinja.